

СЪДЪРЖАНИЕ

	стр.
1. <i>Н. С. Д.</i> —† Михаилъ Ив. Бадински (биограф. бѣлѣжки) † Михаилъ Симеоновъ	1
2. <i>Н. С. Додовъ</i> —Рила планина	5
3. <i>К-нъ Хр. С-й-въ</i> —Излѣтъ до с. Арбанаси (край)	13
4. <i>Б. Н.</i> — Писма отъ бойното поле (III, IV, V)	14
5. <i>Сп. Г. Марковъ</i> —Прокопаването на панамския каналъ	20
6. Дружественъ животъ	24
7. Хроника	26
8. Изъ чужбина	19
9. Разни вѣсти и обяви	31

Край на мъжитъ съ прането!
Внимавайте ДОМАКИНИ! Васъ ще Ви улесни само

„ГРАНИТЪ“

Който пере съ прѣпарата „ГРАНИТЪ“, той цѣма нужда отъ огънь прѣзъ цѣлия день въ пералнята си, тъй като прѣвото изпиране става съ топла вода, а останалитѣ изпирания само съ студена вода.

Като се има прѣдвидъ икономията отъ 80% въ всѣко отношение: на гориво, сапунъ, врѣме и пр., употребението на „ГРАНИТЪ“ става належаше въ всѣка къща.

Изваряването на долнитѣ дрехи съ „ГРАНИТЪ“ ги прави десеторно по-здрави, защото цѣлѣта на „ГРАНИТЪ“ е да изсмуква нечистотиитѣ и мазнинитѣ, а слѣдъ изваряването не е нужно да се търкатъ толкова самитѣ дрехи, колкото да се изператъ отъ насмукания сапунъ и това сравнително е доста леко и става много скоро.

Дрехи извадени съ „ГРАНИТЪ“ оиватъ чисти,
приятни и извънредно запазени.

Домакния, която веднѣжъ е изпрала дрехитѣ си съ „ГРАНИТЪ“, тя винаги го употребява.

Главенъ депозитъ
при
ЮРДАНЪ РАЙКОВЪ
София.

ул. „Маринъ Дриновъ“ 18—VII
△ Телефонъ 988.

„ГРАНИТЪ“

се продава въ всички
ДРОГЕРИИ и БАКАЛНИЦИ
Едно парче 40 стотинки.

† Михаилъ Ив. Бадински

е роденъ въ гр. Дупница на 10. априль 1886. година. Баща му Иванчо Бадинчиро се е занимавалъ съ кръчмарство и овощарство. Михаилъ е най-малъкъ синъ при 4 брата и три сестри. Още отъ малъкъ той се отличаваше съ кротъкъ характеръ и послушностъ. Първоначалното и прогимназиалното си образование завършва съ мн. добъръ успѣхъ въ Дубница. Гимназияното си образование слѣдвалъ въ Самоковъ, Т. Пазаржикъ и завършва въ I Соф. м. гимназия съ примѣрно поведение и прилежание и мн. добъръ успѣхъ, прѣзъ 1905 год.

Влюбенъ въ науката и при доброто наслѣдство, което получилъ слѣдъ смъртъта на баща си, не употребява за търговия като братята си, а го използвава за да продължи образованието си. Заминава въ странство и слѣдва по социалнитѣ наука въ новия Брюкселски университетъ. Но не го задоволяватъ само тѣзи знания и не се плаши отъ повече трудъ: записва се и въ специалната школа-Ecole de comptabilité de langues et de sténographie и двѣтъ завършва съ отл-

ичие-прѣзъ 1908 год. и получава учената титла *licencié en Sciences Economiques et financiéres*.

Като се завръща въ България, постъпва наскоро чиновникъ въ Б. Н. Банка въ София. Не слѣдъ дълго, напуска чиновничеството, за да изслужи воената си повинност. Прѣзъ 1909 год. постъпва въ Школата за запасни подпоручици въ Княжево, която завършва съ добъръ успѣхъ. Връща се наново въ Народната Банка и наскор го изпращатъ въ Русенския клонъ. Желанието му да разшири своето образование, отегчителната за него банкова работа и разклатеното му здраве го накарватъ да напусне банковата служба и да се замисли да продължи по правото, отъ което ималъ признати нѣколко семестра и изкарани първитѣ изпити. Заема се да изучи и италиянски езикъ, койго смѣта необходимъ, за бжджщата му дѣйностъ. Заминаването за странство отлага за известно време и свага прѣподавателъ въ Свищовската търговска гимназия по счетоводство, география и смѣтане. Новата му работа, учителството, е споредъ неговия характеръ и стремление къмъ научни занятия. Той се прѣдава всецѣло на нея: за малко време е оставилъ много добъръ споменъ между ученици и учители.

Освѣнъ науката него го интересува и напръдъка на културнитѣ идеи въ нашето общество, чийто крѣпители сж културнитѣ дружества. Горещъ поклонникъ на природнитѣ красоти, интересува го напръдъка на туризъма въ България. И щомъ се научава, че въ родния му градъ Дубница има туристическо дружество, бърза да се запише за членъ, при все че е далечъ отъ него. Огправя похвали къмъ крѣпителитѣ на туристическото дружество и прѣзъ ваканцията бърза да се прибере въ родния си градъ, за да участвува въ излетитѣ на дружеството. И отдѣлно съ другари броди изъ красивитѣ околности на града-въ Рила планина за естетическа наслада.

Мобилизацията го звари учителъ въ Свищовската търговска гимназия. Веднага пристига въ частъта си—50 полкъ 3 рота, взводенъ командиръ на 3 взводъ като кандидатъ офицеръ—и послѣ произведенъ подпоручикъ, на първи ноемврий.

До Солунъ полкътъ имъ е ималъ малки сражения при Веселинова махала, Симитли, Рупелския проходъ, Демиръ Хисаръ и къмъ Солунъ. Въ Сересъ имали единъ мѣсець обучение — и на 4.XII заминаватъ за Кешанъ. При Булаирското о кесточено сражение били сж подкрѣпа на 13. и 22. полкове, а послѣ отишли въ подкрѣпа на опълченцитѣ при Шаркьой.

Въ втората война съ коварнитѣ съюзници—разбиватъ сръбскитѣ постове въ планина Благуша и при ст. Удово. На 21. отиватъ въ подкрѣпа на Кукушкия отрядъ — Оце не се окопали, били принудени да отстъжатъ, защото неприятелтъ ги жарилъ съ артилерийски огнь. Отстъпили на Крушаланина, послѣ на Порой, Демиръ Хисаръ, с. Вѣтрень и послѣ отишли въ прикритие на обозитѣ, които отатъпвали отъ Струмица — Петричъ — Джумая.

Бадински Михалъ при все че бѣше слабичкъкъ тѣлесно, показалъ е издръжливостъ: повечето пѣшъ е изкаралъ много дългия пѣжъ, който е миналъ тѣхниятъ полкъ.

На 28.VI пристигагъ при моста Сали-ага—и тукъ изтощенъ вечъ неговия оргънизъмъ, разболява се отъ холера — и го отвеждатъ съ конь въ полската болница при Горна Джумая. Послѣ съ други болни довеждатъ го въ Дупница. Тукъ го иска неговата 70 годишна майка да го вземе въ къщи си, но лѣкаритѣ не позволяватъ. Той почти оздрѣва отъ холерата, но оставенъ като всички болни съвсѣмъ на открито при студени дъждаливи нощи разболява се отъ тифосъ, Лѣкаритѣ пакъ не позволяватъ на домашнитѣ да го взематъ одѣлно да го гледатъ, а и тѣ много малко се грижатъ за болнитѣ..

Слабиятъ оргънизъмъ на Бадински не можеше да прѣнесе тежката болѣсть при такъво немарливо гледане на болнитѣ! Ако лѣкаритѣ изпълнѣха по съвѣсно светиятъ си дългъ, то много по малко жертви (особенно отъ по—интелигентнитѣ) щѣхме да имаме.

Както сърагнитѣ си на бойното поле и той не бѣ видѣнъ отъ ближнитѣ си при послѣдното прости, защото го погрѣбаваша като холеренъ.

Михаилъ Ив. Бадински по убеждение не бѣше воененъ. Той осждаше войната, особено съюзнишката, и казваше, че по другъ начинъ трѣбва да се уреждатъ недоразумѣнията между народитѣ,

— При все това, той хладнокрѣвно е отивалъ въ страженията, безъ да манкира и да се прави на боленъ, каквото се забѣлѣзвало въ дългогодишни офицери. Той показалъ особена смѣлостъ, когато започнали да остѣпватъ отъ Кукушъ по здповѣдъ: той докато да разбере че е имало заповѣдъ за общо отстѣпление съ гола сабя въ рѣка съ 20 души е задържалъ цѣлата рота да не отстѣпва.

Голѣма съвѣстностъ и висока нравственостъ е проявилъ въ войната. Нийдѣ не се е полакомилъ за грабежъ и е силно осждалъ грабежитѣ на нѣкои офицери. Сѣщо се е отвращавалъ отъ посягане върху честъта на чуждитѣ сѣмейства, каквито и дабили тѣ.

Съ своята съвѣстностъ, честностъ, смѣтководни знания и при физическата му слабостъ—загиналия Бадински би изпълнилъ много по-добрѣ длъжностъта за единъ подполковникъ при магазинъ и складъ — и не щѣше да бжде изгубенъ за България . . . . но подобни смѣтки не сж правени!

Н. С. Д.

† Михаилъ Симеоновъ.

Мих. Симеоновъ е роденъ въ с. Негованци, Радомирско, на 20.I 1884. г.

Баща му Симеонъ Ст. Неговански се е занимавалъ съ земледѣлие и търговия.

Михаилъ се е училъ въ гр. Радомиръ до III класъ, въ София гимназията и въ Соф. университетъ е свършилъ по естественигѣ науки. Той е билъ примѣренъ ученикъ, както по поведение, сжщо и по успѣхъ. Отличавалъ се е въ университета съ своигѣ занятия въ кабинета по изучаването структурата на минералитѣ.

Изслужилъ е военната си повинность въ Школата за запасни подпоручици прѣзъ 1910/911. год. и е билъ произведенъ подпоручикъ. Стажа за гимназияленъ учителъ е изкаралъ въ София и слѣдъ това е издържалъ държавния си изпитъ—прѣзъ октомврий 1910 г.

Първата година на учителствуването му бѣше при Дубнишкото държ. дѣвическо педагогическо училище. Като учителъ — прѣподавателъ и възпитателъ, служеше за образецъ на всички. Но освѣнъ въ училището, той дѣйствуваше и въ обществото чрѣзъ културнигѣ дружества: учителското дружество на гимназиалнигѣ учители и Туристическото—археологическо дружество. Излетигѣ на Туристич. дружество гледаше да използва за научни изучавания. И при всѣки излетъ си събираше колекция отъ цвѣтя, растения и минерали. Бѣше си поставилъ за цѣль да изучи флората на Рила-пшнина, за което имаше вече часть суровъ материалъ.

За прѣзъ 1912/13 уч. година бѣше прѣмѣстенъ въ Кюстенд. дѣвическа гимназия и тамъ го завари мобилизацията.

Още не успѣлъ да настани сѣмейството си, което извикалъ въ новото си мѣстожителство—Кюстендилъ, щомъ чулъ заповѣдта за обща мобилизация, изоставилъ ги (жена си съ три малолѣтни дѣца) на Промисля и като всѣки патриотъ българинъ, веднага се явява въ частта си — 26. Пернишки полкъ — въ гр. Радомиръ.

Въ първата война съ турцитѣ участвува въ всички по-главни сражения, които е имала Рилската дивизия: въ Кочанския бой, въ малкигѣ сражения до Солунъ и въ голѣмия бой при Булаиръ. Въ послѣдната война съ коварнигѣ съюзници е взелъ най-голѣмо участие въ ожесточеното сражение при Злетовската рѣка.

На 18.VI. 913 г. въ 2—3 часа сл. обѣдъ, като взводенъ командиръ на 3 рота въ най-критическия моментъ, той е удивилъ войницитѣ си съ героизмъ и себепожертвователность за да запази нашитѣ позиции и да отблъсне многочисленния неприятелъ. Като вижда, че сърбитѣ много по-многочислени отъ нашитѣ да нападатъ отчаянно и да заематъ нашитѣ позиции, той взема пушка и патрони и за да насърчи ротата си, въ която се явило колебание, отива въ прѣднитѣ редове и заедно съ най-храбригѣ си войници напада сърбитѣ. Той бива раненъ на двѣ мѣста—въ ржка и нога. Фелдфебелтъ и войницитѣ, като видѣли че той е раненъ и че сърбитѣ щѣли вече да ги заобиколятъ, увѣщавали го да се оттегли по-надиръ и да отиде да го прѣвърже докторътъ. Симеоновъ вмѣсто да се оттегли като раненъ, излиза сто крачки прѣдъ ротата и насърчава ротата да се впуснатъ на ножъ. Въ това врѣме били заобиколени отъ неприятеля. Единъ сръбски офицеръ застрѣлялъ героя—Симеоновъ и той раненъ вече на три мѣста — пада.

Това ожесточава неговитѣ войници и тѣ се нахвърлили върху убийцитѣ му; разиграва се около тѣлото му смъртоносенъ двубой: фелдфебелтъ на ротата му застрѣлялъ сръбския офицеръ, единъ сръбски войникъ пъкъ убива фелдфебеля, нашитѣ войници насърчени отъ храбростта и самопожертвуването на началницитѣ си, нахвърлили се върху сърбитѣ.

Вѣстта за неговата смъртъ извика сълзи въ очитѣ на всѣки неговъ познатъ. А какво е било за неговитѣ най-близки: родители, жена и дѣца! . . .

Благиятъ му характеръ, нравственнитѣ му качества, учеността и работливостта му го бѣха издигнали високо въ обществото. Неговитѣ съселяне справедливо се гордѣеха съ него. И честито бѣше училището, въ което той учителствуваше. — Героизмътъ и самопожертвуването му въ войната, го издигнаха още по-високо — и той наравно съ първитѣ интеллигентни герои, може да краси всѣки салонъ и площадъ.

Н. С. Д.

Н. С. Додовъ

Рила планина. *)

Рылская горѣ възграй, окрестныя созы-
вающи горы и холмы, просѣтивый тя
би твой житель . . . . .

Съ тѣзи славословия на Рила планина неизвѣстенъ религиозенъ писателъ започва една отъ стихиритѣ въ службата на Св. Ив. Рилски.

Още въ IX вѣкъ пустиножителя Св. Иванъ, слѣдъ като е обходилъ други планини, установилъ се е тукъ като въ мѣсто, което дава душевна наслада и спокойствие и възвишава душата къмъ Бога.

Отъ тогава Рила е станала свещена планина за българина; Светиятъ Отецъ къмъ природнитѣ дивности на планината е прибавилъ и светостъ. Съ двѣтѣ си възвишени качества — величието ѝ и светостта ѝ, тя е привличала милиони българи прѣзъ вѣковетѣ на поклонение; цѣлятъ български народъ и отъ най-далечнитѣ краища е дождавалъ тукъ на поклонение на Светия Отецъ и за възхищение на природнитѣ красоти. Тукъ българинътъ прѣзъ най-труднитѣ врѣмена е търсилъ утѣха за неизбѣримитѣ си болки и душевна наслада. Тукъ се е задържала народността ни и

*) Рефератъ четенъ въ XII Турист. конгресъ въ Дупница, 3. VIII. 1912 година.

послѣ тукъ сж изгрѣли нѣколко просвѣтителни звѣзди, които сж освѣтили и просвѣтили цѣлиябългарски народъ. Затова поетътъ я е нарекалъ, велика рилска пустиня“ Тя е велика по значението си за български народъ, велика е и по природнитѣ си дивности. Всѣки — простъ и ученъ, простосмъртенъ и поетъ намиратъ най-възвишена наслада тукъ. Двѣтѣ най-възвишени чувства — религиозното и естетичното — извирагъвъ Рила и всѣки, който е способенъ и Подготвенъ, почерпва утѣха и наслада отъ целебниятъ имъ нектаръ.

Пѣвецътъ на природнитѣ ни красоти Вазовъ, въ „Великата рилска пустиня“ казва:

„Азъ отивамъ на поклонение на самата Рила. Тя заслужава поклонение и заради светостта на легендата си и заради своитѣ чудни хубости и заради своето царствено величие . . .“

Рила планина е била извѣстна съ своята величавостъ на най-старитѣ народи. Овидий въ стиховетѣ си я нарича „ледената планина“. По-старитѣ ѝ названия сж били: „Osznloc“ и „Динах“. Сегашното си име, прѣдполага, се да е получила отъ кастеля Тов Ровлов при с. Баня — (Дубнишка), или отъ гр. *Roligera*, който е билъ въ Рило-кочериновското поле.

Рила е централенъ възелъ почти на всички български планини. Съ нѣкои отъ тѣхъ е много-тѣсно свързана, и затова още не сж се съгласили нашитѣ географи, дѣ да се поставятъ границитѣ на Рила. Най-голѣмъ споръ има за източната граница на Рила съ Родопитѣ. Географитѣ и геолозитѣ не намиратъ естествена граница между тѣхъ . . . За насъ — туриститѣ, най-права граница между Рила и Родопитѣ е р. Крива рѣка, задъ Белмекенъ — защото геологическия строежъ, орохидрографията и флорага и фауната на върховетѣ и гребенитѣ отъ Белмекенъ до западнитѣ краища на Рила, по нищо не се различаватъ по между си*.)

Това съ което Рила се отличава отъ другитѣ балкански планини, и съ което тя ги надминава и се сравнява съ високитѣ Татри сж изобилнитѣ езера, многото циркуси, високи оголени каменни върхове, постоянни снѣжни прѣспи и дълбоки долини. Езера въ Рила се наброяватъ до 155 и 8 запълнени; най-голѣмото е Смръдльоко—около 1 к. м. дължина и 600 м. ширина. Дълбочината не имъ е измѣрвана; прѣдполага се да достига 20—30 м. Само въ по-низкитѣ езера има риба-пѣстърва.

Циркуси (полукръгли каменни ями — нейдѣ по 2—3 една надъ друга сж наредени амфиатеатрално въ дѣното имъ езера)

*) Участникитѣ въ общия 12 дневенъ туристически излѣтъ — 1912 год. брѣзъ всички върхове на Рила, като стигнаха на Белмекенъ, зададоха си този въпросъ за границата между Рила и Родопитѣ Като разгледаха голитѣ нащърнени въ сѣвернитѣ склонове великани на Рила отъ подобната тѣмъ височина ва Белмекенъ, и ги сравниха съ възникитѣ, обрасли съ борова гора върхове ца изтокъ отъ р. Крива рѣка, която е най-низко плато между тѣхъ, рѣшиха нея (рѣката) да взематъ за граница.

наброяватъ до 100. Дълбочина иматъ до 500 м, дължина 1—2 к. м. и отвѣсни наклони. Прѣдполага се да сж образувани заедно съ езерата въ ледения периодъ отъ гледчеритѣ и фирновия снѣгъ. — Рила има до 25 върха по високи отъ 2,400 м.; повечето тѣ сж назъбени канари. Много снѣжни прѣспи има въ сѣвернитѣ ѣ циркусѣ. Проф. Цвичъ е измѣрилъ една при Седемтѣ езера 1,000 м. дълга прѣзъ юли 1896 год., друга 420 м, и 150 прѣспи отъ Попова шапка до Елени връхъ, отъ 2 до 30 м. дълги. — Долинитѣ на Рила учудватъ наблюдателя си съ дълбочината и голѣмитѣ отвѣси. Долинитѣ на Марица, Бѣли-Искъръ, р. Рила, Дубнишка, Бистрица и др. иматъ дълбочина до 1,300 м.

Рила може да се раздѣли на 5 части:

- 1) Централна часть: циркуситѣ на гъоловетѣ, Джендема; Сухи чаль, Йозолангъ и Скакавецъ.
- 2) Сѣверозападна часть: Дубнишка Рила планина.
- 3) Юго-западна: Ай-Гидикъ — Дунава и Ай-Гидикъ — Прѣдѣлъ.
- 4) Сѣверна: Мусала — Чамъ Кория.
- 5) Източна: в. Манчо — Белмекенъ.

Рила е изучавана въ геологическо отношение отъ професоритѣ Златарски и Бончевъ, въ географическо отношение отъ проф. Цвичъ, проф. Иширковъ и Ж. Радевъ, флората и фауната е изучавалъ Ст. Георгиевъ. Вазовъ я възпѣлъ и др.

За да се запознае нѣкой съ Рила, необходимо е да обиколи нейнитѣ върхове, долини и езера. Загова азъ ще опиша нѣкои мѣста на Рила, прѣзъ които ще минемъ въ прѣдлежащия ни многодневенъ туристически излетъ

Пѣтуване изъ Рила планина.

Туристигѣ, като излѣзатъ отъ гр. Дубница къмъ пролома на р. Бистрица, виждатъ насрѣща гигантитѣ „Черни връхъ и „Полничъ“, които ги плашатъ съ височината си. Но смѣлитѣ туристи съ най-голѣма радостъ напредватъ, безъ да ги плаши трудниятъ пѣтъ. Още на „Софаджика“ (надъ с. Бистрица), излѣтницигѣ сж възнаградени съ гледки: задъ тѣхъ цѣлото Дубнишко поле, подъ тѣхъ дълбокъ проломъ, а прѣдъ тѣхъ върховетѣ: „Богдая“ и Мурсалевица и продълговатата Бистришка долина. Отвѣсни канари и грамадни карни се надвѣсили и отъ двѣтѣ страни. Следъ часъ ходъ, пѣтеката се извива изъ иглолистна гора. Туристигѣ зачувають, че тукъ е голѣмиятъ Бистришки водопадъ. Слизатъ при него полюбуватъ му се и разхладени отъ водния му, прахъ отпираятъ се къмъ бистришкитѣ морени на „Самоковицето“. Отвѣсни спускове отъ Черни Връхъ и Полничъ на всѣка крачка ги учудватъ. Пролѣтъ по тѣзи спускове се мѣтагъ красиви водопади, а зимѣ тѣ сж укичени съ безбройни ледни полилеи и завѣси. Минава се изъ „Текнеджика“ подъ „Сосинашио камакъ“ на Полничъ и Черни връхъ, новитѣ рушения на когото пѣчатъ минаващитѣ подъ тѣхъ.

Стигате Тиха Бистрица („Джермањето“). Тукъ нѣма досегашния грохотъ на рѣката: тя кривулича изъ пѣсчлива равнина, която се познава, че е отъ езеро, запълнено отъ наносъ. Тукъ бороветъ сж рѣдко изъ клека, който сжщо почва да се губи. Отъ лѣвата страна на рѣката се слуша плясъкъ на рѣкичката, която се спуща отъ къмъ Черното езеро (Кара гьолъ). Излѣтниците непрѣменно ще отидатъ да му се полюбуватъ, защото то е дивно! Погледнато отъ източното връхче „Копнето“, то (езерото) се чернѣе като мастило въ подножието на единъ циркусъ вдълбанъ въ Поличъ. Водата му е бистра-кристална, а чернотата му трѣбва да зависи отъ освѣтлението, дѣното и околността.

Вечерта туриститѣ прѣкарватъ въ най-приятни разговори, нощта ще прѣмине въ укрѣпителенъ снъ, сутринта закусятъ съ кристаленъ чай и освѣжени отъ чистия и студенъ въздухъ, съвсѣмъ бодрѣ трѣватъ къмъ новитѣ панорами.—Всѣки сезувствува гордъ, че е къмъ върховетъ, че тѣче по теметата на гигантитѣ, които го плашеха съ височината си. Виждатъ пространнитѣ котловини на Голѣмо и Мало Пазаръ-дере, Калинъ връхъ на западъ, Върляка на изтокъ, а на югъ: югозападнитѣ върхове на Рила, задъ които се издигатъ голитѣ скалисти гребени на Пирина! Ахъ, нѣма ли България отъ тамо веднажъ да поздравимъ! . . . . На сѣверъ е Сейменски (Оговишки) връхъ. Понеже той е най-високъ (2,700 м.) изкачваме се тамъ.—Възлизаме по наклоненъ тревясалъ връхъ — очакваме да е такъвъ и натагкъ, но сме изненадани: зинала пропасть на самия връхъ — циркуса на Оговишкото езеро: отъ всни канари, сипеи отъ скали и цѣлата дълга когловина само каменаци. По низко се вижда Черни връхъ — сжщиятъ, който ни плашеше съ височината си, а сега сме 300 м. по-високо отъ него!

Трѣваме на изтокъ по рѣба. Изненада ни терасовидната котловина на Седемтѣ езера съ грамадитѣ си каменни паници, пълни съ кристаленъ планински балсамъ, въ който се кпятъ самодивитѣ и русалкитѣ, въ които се кпятъ и туриститѣ . . . . Ние сме на Езерния връхъ и подъ насъ направо, въ лѣво и въ дѣсно сж езерата на 100, 300, 500 и 600 м. низко. Ще имъ се на нѣкои отъ излѣтниците да слѣзатъ при всѣко езеро и да му се полюбуватъ отблизо, но затова сж необходими поне три часа . . . . а врѣмето е кратко.

На югоистокъ примамаватъ „Коннитѣ“ и „Елени връхъ“ — грамадни безформени десетки карпи, които стърчатъ въ облацитѣ. Туриститѣ полѣтватъ бързо къмъ тѣхъ; но при голѣмата снѣжна прѣспа на Дамка, имъ се изпрѣчва другъ пейзажъ: дълбоката кръгла долина на Урдинитѣ езера (5) прѣснати въ каменни коритѣ, които сж обградени отъ скални копи. — За да стигнемъ по-бързо Елени-връхъ, трѣваме по пжтеката за Монастиря и като слѣземъ къмъ изворитѣ на р. Друшлевица, трѣваме прѣко на лѣво къмъ Друшлевичкия връхъ. Нова изненада; отъ върха се вижда далечъ долу (1300 м. подъ насъ). Рилския Монастиръ всрѣдъ зеленина отъ букова, борова гора и ливади; червенятъ

се покривитѣ на монастирскитѣ огради, бѣлѣятъ се варосанитѣ комини и стѣни и блѣската калаисанитѣ мѣдни кубета на черквата, всрѣдъ общата зеленина! Въ лѣво се вижда едно дълго-било (ржбѣ), което почти въ права линия се спуска отъ Елени-врѣхъ до Монастиря и прѣдставя нагледъ много лесно слизането отъ върха до Монастиря; но да ли е тѣй!—ще видимъ послѣ.

По гребена отправяме се къмъ Елени-врѣхъ. На равнината съ Леденитѣ кладенчетао, бѣдваме и бързае къмъ върха. Горѣ—на Малевица (2700 м.), сжщата изненада, като на Сейменски връхъ: върха е орѣзанъ отъ тригѣ страни, като грамаденъ коненъ халва: но не смѣе никой да се надвѣси надъ шеметнитѣ пропасти! Отъ по-далечъ се любювате на урдинитѣ и по-ближнитѣ Мальовски езера. Този връхъ е по-високъ отъ сжсѣда си Елени-врѣхъ (2650 м.) но послѣднитѣ си е извѣювалъ име въ историята и той е по-дивенъ и страшенъ, затова всѣки тича тамъ да се поклони на кръста му и докаже смѣлостта си.

Тръгвате по единъ каменистъ ржбѣ 30 — 50 см. широкъ за да отидете на самия Елени-врѣхъ, дѣто е поставенъ кръстъ. Но краката ви започватъ да трѣператъ още при първата крачка, защото виждашъ, че ако се подхлѣзнешъ малко въ лѣво или дѣсно, ще се гъркаляшъ поне $\frac{1}{3}$ часъ, отначало по изгладена стрѣмнина, а слѣдъ това по ржбати канари. Страхътъ прѣдставлява върха за много отдалеченъ и накарва много хора да се върнатъ. Но смѣлиятъ туристъ достига края, отива при върха съ кръста; застава на скалата и за да се похвали за героизма си извиква „ура! Да живѣе България!“ но гласътъ му не е съвсѣмъ чистъ. Пропаститѣ, които зѣятъ отъ всждѣ, не му позволяватъ свободно да застане и спокойно да извика. Не може и да помисли да се надвѣси надъ южната бездна, защото височината ѣ и остритѣ ѣ карпи би го привлѣкли веднага и би полетѣлъ надолу първи пжтъ до 100 м, а слѣдъ това, ако се надене на нѣкоя остра скала, ще продължава надолу още на нѣколко пжти по 100 метра, докато се разложи на най-дребнитѣ си съставни части.—Къмъ копнитѣ на изтокъ не трѣбва и да помисли за минаване прѣвъ „Зли долъ“ и „Олука“—замо дивата коза може да направи този опитъ, подгонена отъ ловци, и то съ рискъ. . . А гледката е дивна! Покойниятъ проф. Г. Н. Златарски се провиква: „който желае да разгледа частъ отъ нашето отечество, който иска да види най-високитѣ върхове на Балк. Пол-въ и който иска да се наслади отъ най-прѣкрасни изгледи на България, нека побърза да се покачи отъ Рилск. Мон. на „Елени врѣхъ“.

Смелчагата бърза да се върне обратно по ржба и като стжпи на „Милевица“, отдѣхва си, че благополучно е извършилъ подвига си.—Прѣдоволни слизатъ отъ Малевица на равнината. Но тукъ попадатъ на едно изкушение: прѣдстая имъ се единъ много удобенъ долъ за слизане; и си казватъ вмѣсто да обикаляме по ржба 2 часа, оттукъ ще слѣземъ за 1 часъ“. Тази долинка е лѣгала много души излѣгала е и покойния Златарски, излѣгвалъ

съмъ се и азъ. Ето покойния професоръ Златарски какъ описва слизането си:

„Въ начало отиваше хубаво и азъ помислихъ, че съмъ намърлил по-сгоденъ пжтъ за Елени връхъ; нъ кога по-послѣ то излѣзе противното. . . Ходенето по крака ставаше невъзможно: отъ минута на минута залюляваше се нѣкой отъ насъ, размаваше ржцѣ и ето го на земята прострѣнъ; но и тукъ едва ли можеше да се спрѣ на сухата и гладка планинска трѣва. Ние се принудихме най-послѣ да слизаме сѣднали. . . Освободихъ се отъ всичко и се спуснахъ седнишкомъ по гладката трѣва. Азъ летѣхъ като по ледъ и щомъ много се засилвахъ стискахъ се силно за дългата трѣва и твърдѣ често сполучвахъ да се запра.—Имаше случай, дѣто тѣлото ми минаваше надъ нѣкой скритъ въ трѣвата камъкъ и азъ усѣцахъ силни болки. Много пжти се виждахъ надвѣсенъ надъ нѣкой скалиста пропасть. . . Много по-трудно бѣше като достигнемъ до нѣкоя камениста рѣка: остри върхове и камъни ни заплашваха отъ минута на минута. . . Слѣдъ 2¹/₂ ч. труденъ ходъ прѣзъ всѣкакви изкушения, намърнихме пжтеката, която води за Самоковъ и по нея слѣзохме. . . Другарятъ ни г-нъ Иречекъ остана смаянъ, като ме видѣ окжсанъ, одрасканъ даже, и окървавенъ въ долната ¹/₂ на тѣлото. Разказахъ му за всичко подробно и той съжаляваше, че не е могаль да сподѣли съ мене радоститѣ и мжжитѣ, които имяхъ да прѣмина този день“.

Туриститѣ трѣгватъ по гребена „билцето“, наречено иронически умалително, като прѣдполагатъ, че по бързо и лесно ще слѣзатъ въ манастиря. Отначало трѣгватъ бѣгомъ надолу, защото позволява да се тица, разбира се, ако обуцага сж туристически, съ остри гвоздеи. Послѣ започва по—отвѣсна стрѣмнина—започватъ да се влѣкатъ на задницитѣ; минаватъ разхвърляни каменяци — изъ тѣхъ прѣдпазливо трѣбва да се минава; за промѣли трѣгватъ по недобрѣ отбѣлѣзаната пжтека: всѣки избира своеобразенъ начинъ на слизане изъ голия наклонъ и все очакватъ скоро да се свърши „билцето“. а то нѣмакрай.

Краката сж вече отдавна прѣмалѣли: пружинитѣ сж се ослабили, та при всѣко стжпване надолу вмѣсто полусвиване на колѣната, сѣда се изцѣло и за да не се гъркулнешъ надолу, слизането започва и съ влачене и хлѣзгане по дългата трѣва, която е удобна и за хлѣзгане и за удържане при засилването, понеже е яка . . . Всѣки се уверява, че слизането е по-уморително отъ качването. — Благодарение, че смѣхуриитѣ се пораждатъ нѣ-много въ такава врѣме, та съ тѣхъ по-лесно се минава трудния пжтъ. — Новацитѣ невѣрватъ, че това билце е и за качване на Елени връхъ. — Слѣдъ 2—Зчаса брѣзъ ходъ слиза се въ Манастиря.

Когато влизате въ Манастиря, учудва ви грамадното здание, черквата и високата кула. Една народна гордостъ и утѣха овладява българина, като гледа този грамаденъ и красивъ народенъ паметникъ отъ миналото, при все че не е далечно това минало.

Нъ хрисовулътъ на царъ Ив. Шишмаитъ, Владиславовиятъ панагерикъ, Крупнишкото евангелие и другиоѣ старинни цѣнности ви увѣрватъ въ нашия старъ политически и литературенъ животъ.

Слѣдъ като се запознаятъ съ човѣшкитѣ издѣлия въ Монастиря и околността — постниците, излетниците трѣватъ да разглеждатъ и се запознаватъ съ божитѣ творения — въ планината. — Трѣватъ прѣзъ Бърчиборъ за в. Баба. Малка пжтека води изъ красивитѣ ливади прѣзъ Щампарника и навлиза въ гората. Четири часа ходишъ нагорѣ изъ гора гжста, висока, буйна: прави стволоче на вѣковни буки, бороче, мури, смърчи, клекове легнали; красиви ливадки изъ гората съ студени извори; миризливи ягоди и малини... Една приятна тишина овладѣла тукъ гората, за да можемъ спокойно да я разгледашъ, да и се любивашъ, да я възпѣвашъ... Боже, колко е красива тукъ гората!... Неволно те подкарва да запѣешъ най-милата и задушевната си пѣсен!... Гората, като те измори отъ наслада, прѣнася те въ размишления, т. е. прави те философъ. Забѣлѣвашъ, че въ низкото дърветата сж по-високи — до 60—70 м. и постепенно нагорѣ височината имъ се намалява до 20 м., нъ съ по-дебели корени — да може да устоява на буритѣ, които горѣ сж по-силни. Всѣко дърво пуснало клоно къмъ свободната страна, отъ гдѣто го оглежда слънцето. Дѣто се срѣцнали разнородни дървета: боръ, букъ, ела и др. всѣко пуска повече сѣмена, отколкото, ако е на друго мѣсто, — т. е. за да не бжде задушено отъ другитѣ и за да запази вида си. Вѣковницитѣ дървета защитили себе си много добрѣ отъ буритѣ, затова и прѣживватъ вѣковегѣ... Каква поука би извлѣкалъ човѣкъ, ако изучеше добрѣ живота на животнитѣ и растенията и живѣеше съобразно законитѣ на природата: какъвъ великанъ—вѣковникъ би станалъ и той.

Въ такова поетическо и философско настроение въ гората, дожаждатъ ти на умъ думитѣ на Алеко: Да ми е да хвана цѣлия свѣтъ за яката, да го догѣтря тукъ и да му извикамъ: „гледайте бе, г-да, гледайте красота, гледайте чудо... гледайте примѣри за подражание!“

Въ такива мѣста лесно се изгубватъ нѣкои.. Всѣки се е унесълъ въ сладки наблюдения и размишления; нѣкои сж изостанали, други избързали. Но пжтеката на нѣкои мѣста изъ гората не се познава, а нейдѣ се дѣли. Само главатарьтъ или водачътъ познаватъ добрѣ тѣзи мѣста. За да се не развали доброто настроение на всички и да се не губи врѣме въ чакане и търсене, трѣбва всички да слѣдватъ главатаря.

Щомъ се излѣзе надъ гората, отваря се голѣмъ просторъ за наблюдения. Откриватъ се пространни пасбища, малки падини или заоблени гребени, обрасли съ буйна трѣва; или пѣкъ се изпрѣчватъ ржбати, скалисти гребени съ скални отвѣси и подъ тѣхъ обронени карпи, които по нѣкждѣ образуватъ дълги сипеи, каменни рѣки.

Като се тръгне по Бръчиборъ оглеждатъ се и сѣверозападнитѣ и югозападнитѣ гребени на Рила. Огначало долината е богато пасбище съ буйна трѣва. Тукъ е „Солунския егрекъ“, къдѣто сж пасли стадата си солунски търговци. По на ю-ист. е Мермера: пространна плитка котловина, изъ която се подаватъ на нѣколко мѣста върховетѣ или ржбоветѣ на мряморни кариири, изъ които сж копали мермера за Монастирската черква. Въ горния край на тази котловина сж Терзийскитѣ кладенци, чиято много студена вода (2° С) е била послѣдна глѣтка на трима терзии, отъ което си сж получили името. Надъ тѣхъ сж върховетѣ „Чаушица“ и „Баба“—заоблени и обрасли съ буйна трѣва. Тѣзи сж централни върхове на по-голѣмата частъ на Рила. На югъ цѣлиятъ юженъ гребенъ на Рила съ всичкитѣ му върхове, долини е прѣдъ васъ на 100 км.: заобленитъ върхове, цари връхъ Ризованица и Мусорва—подъ тѣхъ доста пространното „Добро-поле“, на което има голѣмо турско погранично укрѣпление. По на истокъ се редятъ заостренитѣ върхове: Кадница, Айгидикъ, Ангеловъ връхъ, Узунъ тепе и подъ тѣхъ широкитѣ котловини на рѣкитѣ Радовица, Коджа-Карица, Ионина и Кара-Омирица. Вижда се цѣлиятъ гористъ склонъ, какъ на нѣколко мѣста е съвсѣмъ оголенъ отъ нѣкоя силна буря—гороломъ, или отъ не толкова правилната експлоатация на тази гора отъ Братя Балабанови.—На западъ се вижда цѣлата долина на р. Рила и въ края Кочариновского поле, р. Струма, и задъ нея склонове отъ Осоговск. пл. На сѣверъ гледката е още по-ясна и по-дивна. Туку на срѣща ти е отвѣсниа скалистъ Елени връхъ съ копнитѣ, който като че ли и тукъ ти вдѣхва страхъ съ своитѣ силни отвѣсни и грамадни канари. По на западъ се открояватъ Сейменски връхъ, Калинъ и Поличъ—скалисти остри гребени, а на истокъ се издига правилниятъ конусъ на Попова шапка, Кобилно бранище и облия гребенъ на Сухия чалъ, който надъ Кралова рѣка се спуска отвѣсно, правилно заобленъ. На истокъ най-високо се издига великана Мусала и около него островърхитѣ Манчо, Налбантъ, Канара, Скакавецъ и др.

А по-ближни гледки се виждатъ само скални ржбове и върхове: тѣ сж отъ централнитѣ циркуси на Рила: Гъоловетѣ, Джендема, Черното езеро, Смръдливото и Рибнитѣ езера. Тѣхъ ще видимъ и огледаме добрѣ, ако миннемъ все по ржбоветѣ имъ—нѣщо невъзможно, или ако отидемъ отсрѣща имъ и минемъ прѣзъ Сухия чалъ.—Да, дивна е гледката на тѣзи циркуси отъ Сухия чалъ, и който иска да види сжщинската Рила планина, да ѝ види това, съ което тя надминава всички планини на Балкан. Пол-въ и съ което се сравнява съ високитѣ Татри и приближава къмъ Алпитѣ, да прѣмине цѣлия Сухи чалъ, за да огледа грамаднитѣ централни циркуси на Рила, дѣто се синѣятъ най-голѣмитѣ и високитѣ ѝ езера. Природата като че ли нарочно е поставила Сухия чалъ срѣщу тѣзи дивни скални рушения на невидими природни сили, формации отъ най-далечни геологически врѣмена, за да

служи като амфитеатъръ на тази мъчно наблюдавана или невъзможна отъ другитѣ гледка. Азъ се отказвамъ да я описвамъ, защото немога ни $\frac{1}{100}$ да прѣдстави съ думи нейната дивностъ, нито чувствата, които навѣва тя, като сравнява човѣкъ свойтоничожество по време, голѣмина, сила, знание — съ давността силата, голѣмината на жѣбититѣ циркуси, силитѣ, които сж ги образували и могѣществото и величието на Твореда имъ . . .

Г. Г. туриститѣ ще трѣгнатъ изъ поменатитѣ отъ менъ мѣста и ще продължатъ нататѣкъ за да видятъ дивноститѣ, да изпитатъ и прѣживѣятъ всички приятни, страховити и др. чувства на цѣлата Рила. Азъ прѣкъсвамъ сега да имъ казвамъ, какво ще забѣлѣжатъ и почувствуватъ, защото виждамъ, че много блѣдо, сухо, прозаично прѣдставямъ дивнитѣ алпійски хубости на Великата Рилска пустия.

Б. Р. Въ идната книжка ще дадемъ отъ сѣщии авторъ описание на голѣмия туристиченъ излѣтъ, извършенъ слѣдъ конгреса въ Дубница.

К-нъ Хр. С-й-вѣ.

Излѣтъ до с. Арбанаси.

(продължение отъ кн. 7—8 год. XI и край).

Слѣдъ разоряването на селото и разбѣгването на жителитѣ, с. Арбанаси е било засѣлено съ българи отъ селата на Търновския Балканъ. Благосъстоянието на селото почнало да се възобновява, но търговията, особено съ външнитѣ държави, пропаднала. Новитѣ засѣлници се занимавали съ земледѣлие, скотовѣдство, кожухарство, сапунджийство, копринчарство и лозарство,

Особенъ интересъ прѣдставляватъ днесъ старинноститѣ на арбанашкигѣ църкви и манастири. Запазени сж и килиитѣ — училища при всѣка църква. Въ селото има 5 църкви: „Рождество Христово“, „св. Архангелъ“, „св. Атанасъ“, „св. Димитръ“, „св. Георги“ и два манастира: „св. Богородица“ и „св. Никола“.

Църквата „Рождество Христово“, наречена „Христосъ“ е най-старата. Въ едно старо евангелие, отъ 1588 година се споменува за съществуването ѝ. По външния си видъ прилича на църквитѣ отъ XIV вѣкъ. Състои се отъ три отдѣления. Всички стѣни сж покрити съ живописъ. Голѣмъ интересъ съставляватъ нѣколкото запазени старинни църковни вѣщи, прѣстола, иконостаснитѣ рѣзби и пр. Църквата „св. Архангелъ“ е построена въ 1600 год. Състои се отъ 3 отдѣления съ множество фрески. Множеството запазени старини, а особено голѣмото сръбърно и опѣстрено съ емайлъ евангелие отъ 1612 г. обръщатъ любознателното внимание

на посѣтителя. Църквата „св. Атанасъ“ е била построена въроятнo прѣди 1637 година. Въ църквата сж запазени доста стари църковни вѣщи. Църквата „св. Димитръ“ е строена прѣди 1780 година. Стѣнната живопись не е запазена. Запазени сж нѣкои интересни старини. Църквата „св. Георги“ е строена прѣзъ 1661 год. манастира „св. Богородица“ е построенъ въроятнo 1380 година. Състои се отъ двѣ отдѣления съ стѣнна живопись. До църквата има параклисъ съ двѣ отдѣления. Запазени сж множество старини. Приписвающата цѣлительность на една стара икона, привлича множество посѣтители. Манастирътъ днесъ има значителни доходи, отъ които се поддържа общината и мѣстното народно училище. Манастирътъ „св. Никола“, основанъ въ 1833 г., по мѣстоположението и грижливо запазения си видъ обрѣща вниманието на всѣкой посѣтителъ. Отъ мѣсторазположението му се открива най-чаровната гледка на градъ Търново и околността. Издигатъ се прѣдъ зрителя величественитѣ старини — „Царевецъ“ и „Трапезица“, по шеметнитѣ хребети, на които сж накацали множество етажни кжщи, ридоветѣ, чукитѣ на търновскитѣ прѣдгори и върховетѣ на Балкана. Въ манастирътъ сж запазени твърдѣ интересни старини.

Вслѣдствие липсата на задоволителенъ поминѣкъ днесъ с. Арбанаси е значително отпаднало. Въпрѣки настѣпилото изобщо обѣдняване, селото още се слави съ хубавитѣ си мѣстоположения, вода и въздухъ. Срѣдната му годишна температура е по-добра отъ тая на извѣстнитѣ швейцарски санаториуми въ Лейзенъ, Давосъ и др. Стотици слабогрѣдни и малокрѣвни хора отъ всички кжтове на България, прѣкарватъ лѣтото въ благодатното въ климатическо отношение с. Арбанаси. Селото заслужава да се посѣти отъ всѣкой туристъ, екскурзиянтъ и любителъ на природата, за да се разгледатъ старинитѣ и да се поживѣе въ славящата му чаровна и благоприятна — климатическа природа.

Търново, августъ 1912 г.

Писма отъ бойното поле.

III. Весели анегдоти отъ войнишкия животъ.

До моята С.

Височина надъ с. Голѣмо-Калѣчлж (къмъ Чаталджа),

1912 г. 12 декемери 3 ч. сл. пл.

Сждбата е прѣдопрѣдѣлила да продължи нашитѣ прѣмеждия и неволи. Прѣзъ нощъта срѣзцу 9-и того къмъ 12 ч., дойде заповѣдъ нашиятъ полкъ, на другия день да отпжтува къмъ с. Кючукъ-

Сейменъ, дѣто да се разположи на бивакъ. Дълго останахме будни да тълкуваме тая гѣй-внезапна заповѣдъ. Още въ зори, на другия день—недѣля, приготвихме се за пжтъ. Врѣмето бѣ чудно приятно. Майски день! Слнцето грѣе съ пролѣтна сила. Морето цѣло е въ блѣсъкъ и пурпуръ. Островъ Мармара далеко се бѣлѣе, обвитъ въ мжглявостъ. Трѣгваме при доста повдигнато настроение и бодъръ духъ. Сбогомъ на гостолобивата, но гѣй кална и неприветлива Силврия! . . .

Слѣдъ четири часовъ усиленъ маршъ, стигнахме на мѣстоназначението. Каква бѣ изненадата, като се научихме, че на другия день ще заемемъ позиция и ще се окопаваме! Ние очакваме ключване на миръ и завржцане въ България, а пкъкъ излиза, че омразниятъ агарянинъ още не е кандисалъ. Навѣрно ще иска да го блжскаме отново.

Нощта бѣ приятна, макаръ и студена. Мѣсецътъ е въ пълнолуние, небето е звѣздно, безоблачно. На другия день въ зори, трѣгваме къмъ сѣверъ, за една висота, 500—600 м. надъ селото. Стигаме тука и веднага се започна трасировката на окопитѣ. Разполагаме се и тука на бивакъ. На другия день, почна се копането на окопитѣ. Врѣмето се развали. Заоблачи се и почна да ржмоли. Азъ отново простинахъ и останахъ този день да пазя палатката. Прѣзъ нощта заваля силенъ джждъ, който продължи до обѣдъ на другия день. Мизерията отново почна да се възвржца. При джждъ и калъ, настроението значително пада. Настинката у мене мина, но тя ме малко обезпокои. Често настивамъ, макаръ и да се обличамъ плтно и повече отъ всѣки другъ пжтъ.

Скжпа С., какъ бѣхъ обнадажденъ, че скоро ще съмъ при васъ. Тая нощъ пакъ сънувахъ дѣцата. Радостята бѣ неизразима, но... носкоро усѣтихъ студъ на краката си, събудихъ се да се завия и чухъ проливния джждъ да чука по платнищата на палатката. Какво разочарование! О небе! Ще има ли нѣкога край на тия неволи, на тоя скотски животъ? Малко ли бѣха теглата, що прѣживѣхме и жертвитъ, които дадохме до сега? . . .

Пиша ти това пасмо на позицията. Прѣдъ мене полуротата удря съ киркитѣ и лопаткитѣ коравата земя, а на много мѣста пѣсьчлива скала, неподатлива на здравитѣ войнишки ржцѣ. Понѣкога копаемъ и ние „господата“, ама хичъ не ни спори и скоро зарѣзваме.

Чуденъ е С. . . . , българскиятъ войникъ! Издържливъ, здравъ, жизнерадостенъ. Привързанъ е къмъ насъ и послушенъ до трогване. Безъ слѣда отъ ропотъ, безъ дори каква да е мимика на лицето си не изразява недоволство или негодувание. Кѣто истински мжченикъ се бори и отстоява на горчивата си сждба; съ желѣзна воля и рабски понася прѣдопрѣдѣлението на провидѣнието.

Какъ и нему се желае да се завърне въ огнището си, но какво да прави? Той знае, че надъ него има друга воля, че има законъ, дългъ къмъ отечество, най-сетнѣ началникъ, комуго трѣбва да се подчинява.

Едно го утѣшава: *лебеца*.

— Е, мнозина викатъ, нека държавата ни дава по два *леба* на ден, па ако ще и до великденъ да ни държи тукъ.

И лебеца си ядатъ по-сладко отъ най-голъмитѣ лакомства и деликатеси. Прѣдпочитатъ хлѣба прѣдъ всичко друго. Кашкавала, порцията месо, сиренето биха замѣнили за единъ кжъ хлѣбъ. Не е миналъ денъ да нѣма оплакване, че нѣкому хлѣба не е откраднато или изѣденъ. Мнозина не оставятъ хлѣба си на бивака, а го носятъ всѣкога съ себе си, въ прѣзрамени торбета. Когато се раздава хлѣба, всички наскочатъ и като глутница се нахвърлятъ върху му. Подофицеритѣ едва съумѣватъ да ги вкаратъ въ редъ. Има синковци, които изядатъ хлѣба си веднага, щомъ го получатъ и послѣ сѣрбатъ чорбата безъ хлѣбъ и зависливо поглеждатъ другитѣ. Но най-лакомъ е Андро гайдаря. Той всѣкога държи басть, че три хлѣба на едно ядене едва ще му стигнатъ. Бѣдниятъ! Торбето му всѣкога виси на врата и все е празно. Очичкитѣ му светватъ и се наливатъ отъ радость, ако нѣкой му подари единъ коматъ хлѣбъ.

Интересни сж да слушашъ тѣхния разговоръ. Най-голъма бѣда за тѣхъ е, ако закжнѣе хлѣба, или ако е въ по-малкъ размѣръ, а щастие, когато имъ раздадатъ по два хлѣба. Нѣкои прѣдпочитатъ да прѣтърпятъ най-тежкото наказание, но да задигнатъ хлѣба на другаря си.

— Ехъ, г-нъ подпоручикъ, теглото се пониса и минава, ама да има повечко *лебецъ*. Изгънехме и изнемоцехме. У стомао ни лебецо играе, като мишка у празенъ амбаръ. Дѣ да сме на село, па да му седнемъ да ядемъ, да ядемъ, че два цѣли леба, ама отъ селскитѣ, да нагнетемъ у стомао си. . .

Почти всички носятъ все сжщата психология.

Получаватъ нѣкои хаберъ отъ село, че имъ се добило дѣте. Радватъ се и тѣрсятъ случай да ни обадятъ, особно пѣкъ ако е момче.

— Е, Лeko, питамъ едного левентъ и юначина, два метра високъ младоженецъ—да нѣмашъ и ти малко?

— Е па надаме се и ние, г-нъ подпоручикъ, на тая България войска тебе. Ако ние не ойдохме у Цариградъ, они, демекъ нашитѣ дѣца, тамъ кафе че пиятъ и турчино прѣзъ море че гонятъ. . .

Какъ да не се надѣва, не е на гробъ камъкъ. че и Лeko дѣте да нѣма!

Утѣшаватъ се, че скоро загубитъ отъ хора щѣли да наваксатъ. „Салъ веднжъ на село да идемъ“, си думатъ, гаче ли на тежка работа ще се впрѣгнатъ.

—Море държавата отъ войната не че да загуби, ами много сѣмейства се затриа.

Страхуватъ се отъ болѣсть повече отъ куршумъ, но никакъ не умѣятъ да се пазятъ. Отъ локвитѣ вода пиятъ, въ калъта лѣгатъ и заспиватъ, живѣятъ понѣкога като незнамъ какво. Затова

и се развиха доста болѣсти, но благодарение на нашата строгостъ и вискателностъ, заболѣванията се поограничиха. Мръха по десетина на день и пакъ дочеха мръсната вода на гладенъ стомахъ. Но затова пъкъ и най-много наказания изтърпѣха за тая пуста вода.

Хлѣбець и вода — това е нужно на нашия войникъ . . . . .

Хайде, прощай! Андро гласи огъ цѣль частъ гайдата — собственоръчното си произведение. Една нещавена агнешка кожа, една рейка отъ войнишка палатка, приспособена за ручило и една дървена цѣвъ за пискунъ и духало—ето ти цѣла гайда. И разгласятъ се нейнитѣ звуци по гори и полета, та цѣлъ свѣтъ да разбсре, че до Цариградъ е стигналъ веселпята и безгриженъ, но и непобѣдимия български войникъ.

Войниците привършватъ работата си за днесъ и се готвятъ да започнатъ ржченицитѣ и хорѣта, съ които шумно и съ викове ще си идатъ чакъ до бивака. Ехъ, С. . . ! На тая идилія всички вие женитѣ и „неджавитѣ“ граждани бихте ни завидѣли.

Привѣтъ на всички. На младитѣ войници, мои сродници, пожелавамъ бодростъ и ентузиазмъ да отпътуватъ скоро и доидатъ при насъ на бойното поле . . . . .

IV. До родителитѣ ми.

с. Кадж-кьой (при Чаталджа) 10 мартъ 913 г.

Получихъ писмото отъ 5 того. Вие сте недоволни, че не съмъ се отдавна обадилъ. Нѣмате никакво основание за това. Положението тука бѣ тѣй неопредѣлено и неизвѣстно, пъкъ и нѣмаше съ какво да ви зарадвамъ и успокоя. Прави сте, че е голѣма радостъ, дѣто останахъ живъ и можахъ да упазя здравето си при многото сражения, несгоди и стихии, що прѣкарахме до сега.

Отъ десетина дена, обаче, положението за насъ се измѣни. Скоро ви писахъ едно отворено писмо, съ което ви обадохъ, че ние отново сме на бойната линия. Всѣки день тука минава трѣвожно и при пълна неизвѣстностъ за нашата близка участь. На 5 т. м., имахме едно кръвопролитно сражение, което трая цѣлия день. Слѣдъ обѣдъ, нашата рота се притече на помощъ. Грозна артилерийска канонада. Движихме се напредъ, обсипвани съ гранати и шрапнели, а по-късно надъ насъ, гачели имаше цѣла площъ отъ пушечни куршуми и такива отъ 2—4 неприятелски картечници. И за щастие тоя пжтъ оцѣлѣхъ. Затвърдихъ убѣдението, че за мене прѣзъ тая война нѣма отрѣденъ куршумъ. Щастливо и съ достоинство дочакахъ края на боя. Отъ 5 мартъ насамъ 3 дни бѣхме полкова подрѣжка, а сега отново сме на позиция. Не ми се ще да ви трѣвожа съ подробности по моята сждба, но ще ви обадя още единъ фактъ. Неприятельтъ е на около 2 до 3 км. отъ нашата бойна линия, отъ нашитѣ окопи. Но, щесъ бѣхъ изпратенъ като началникъ на отдѣленъ офицерски патрулъ, съ

„скромната“ порчка: да разузная разположението на противника и главно съ какви сили е заелъ единъ прѣденъ пунктъ. Макаръ и луната да бъркаше на нашето скришно приближаване, азъ успѣхъ, съ помощта на 14-тѣхъ храбри охотници, да се приближа до окопитѣ на неприятеля на около 300—400 крачки и видя неговитѣ вериги. Противникътъ ни забѣлѣза и въ мигъ откри по насъ огънь, но ние веднага залегнахме и послѣ лека полека, пълзишкомъ и единъ по единъ се повърнахме назадъ безъ да дадемъ нито единъ раненъ или убитъ. Трети единъ фактъ: На 5-и къмъ 1 ч. сл. об. боятъ бѣ съпроводенъ и съ бомбардировка на селото Кадж-кьой, въ което се бѣхме разквартировани. Трѣбаше да се отдрѣпнемъ задъ нѣкое по-сигурно закритие, защото прѣзъ дѣсчениитѣ сграци гранатитѣ и шрапнелитѣ минавагъ, като ножъ въ сирене, камъкъ въ вода. Единъ шрапнелъ пробива една отъ кжщитѣ и се забива право въ единъ войникъ —левентъ отъ нашата рота, а контузва другъ. . .

Така „занимателно“ прѣкарваме врѣмето си тука, а Европа още мисли да почне ли или не прѣговоритѣ по мира; министръ Пѣевъ занимава народното прѣдставителство въ тия дни на кръвь и ужасъ съ недомислени и съвсѣмъ ненаврѣмени измѣнения на закона (каква ирония и подигравка за насъ тукъ!), а много други продължавагъ да патриотарствуватъ и се възхищаватъ отъ славната армия и нейнитѣ бждащи побѣди, безъ да искатъ да знаятъ колко нови сѣмейства се озлочестватъ, съ колко нови жертви се изкупва това протакане. . .

V. До моята майка.

Бивакъ на висотата между селата Чакълъ,
Албасанъ и Чаталджа, 3 априли 1913 г.

Не съмъ ти отдавна писалъ, защото днитѣ, които прѣживѣхъ напоследъкъ бѣха много неопрѣдѣлени и трѣвожни. До като прѣди мѣсець очаквахме скорошното сключване на миръ и завржчане по домоветѣ си, на първи мартъ минахме въ прѣдня линия и може да се каже, че цѣлия м. мартъ го прѣкарахие въ бойове и прѣко съприкосновение съ неприятеля. Едва на 1 априли се сключи второто примирие и насъ отъ позицията ни отеглиха малко по назадъ, като полкова подржжа. Днесъ съмъ вече по свободенъ, по спокоенъ и обнадежденъ, че слѣдъ толкова прѣмеждия, лишения и кървопролитни бойове, ще дочакамъ щастливия часъ отново да се завърна въ София при васъ, за да заживѣемъ въ миръ и радости. Невѣроятно дълга и трудна излѣзе тая тѣй свирѣпа и изтрѣбителна война, тая трагедия, която цѣли шесъ мѣсеца хвърли въ трѣвога и свѣрхчовѣшки усилия толкова борци, а заедно съ тѣхъ и всички тѣхни близки. Огъ по рано още прѣдвидѣхъ, че втората война ще бжде по жестока, по мстителна и ядовита. Агонираща Турция се хвърляше стрѣмглаво на животъ или смъртъ, но и ние трѣбваше да посрѣщаме и отбиваме ударитѣ ѝ, до като и нанесемъ послед-

ния смъртен ударъ. Моето прѣчувствие се сбждна. Вториятъ периодъ отъ турската война записа въ историята нечувани по своята свирѣпостъ и ужасъ бойове. Жертвитѣ тоя пжтъ сж тройно повече, макаръ и при резултати не тѣй голѣми, както прѣзъ първата война. Но поне тоя пжтъ не само бездушна Европа, но и глухитѣ и мъртвитѣ разбраха, че българското оржие врѣдъ възтържествува и сломи мръсния агарянинъ. Ние смѣло можемъ да кажемъ, че отмжстихме за вѣковетѣ. Може би е жестоко и безчовѣчно, но Турция получи своята справедлива и заслужена разплата. Нейното разорение и опустошение е на лице. Нито единъ мусулманинъ не ще се върне, слѣдъ мира тука, за да намѣри здравъ своятъ кжтъ, своятъ имотъ. И, може би, провидѣнието и бждащитѣ поколения ще простягъ на достойния и героиченъ български войникъ, който се показа тѣй немилостиво мстителенъ и води борбата съ нужната и оправдана жестокостъ.

Прѣзъ мартъ азъ участвувахъ въ 4 боя, отъ които послѣдниятъ, тоя на 11 и 12 мартъ, бѣ най-грандиозния, най-свирѣпия, но и за това най-побѣдоносния и славенъ за полка и цѣлото българско оржие. Нашата дружина (6-и пѣх. полкъ, 3-а дружина, б. р.) подхвана и изнесе до край боя. Нѣма тука бой по сполучливъ и по-важенъ съ своитѣ добри послѣдствия отъ тоя. Прѣвлизането на Албасанскитѣ редути, сетнѣ на Чакълскитѣ турски позиции и най-послѣ заемането на ноемврийскитѣ наши Чатаджански позиции, рѣшиха изхода на бойоветѣ въ наша полза. Едноврѣменно съ шурмуването на Одринъ и влизането на българскитѣ войски въ града тамъ, ние тука на 13 мартъ, завладѣхме отново здравитѣ и силни Чатаджански позиции, натикахме противника задъ укрѣпената му послѣдна, охраняваща Цариградъ, линия и съ възторгъ и ентузиазмъ се провикнахме: „Да живѣе могща и велика България! Ура, ура!“ . . .

И сигурно ехото на това гърмовито ура се е чуло чакъ въ Стамбулъ, за да разтрепери тамошнитѣ бабайти, които се още иматъ дързостта да смѣтатъ, че тѣхнитѣ рани не сж смъртоносни и че „хуманна“ и „справедлива“ Европа ще ги спаси . . . .

Чакаме съ нетърпѣние сключването на миръ. Дано тоя пжтъ го дочакаме, та здрави и радостни да се завърнемъ по домоветѣ си....

Ами вие зашо тѣй рѣдко ми се обаждате, не ми пишете? Ние тука сме тѣй отдѣлени отъ свѣта, че всѣка новина отъ васъ ще ме радва и интересува. А за своитѣ прѣмеждия ще ви говоря, като се върна. За мене нѣкакъ струпано ще дойде, ако слѣдъ като прѣживѣя извѣстни лишения, схватки и бойове да седна веднага да ги възпроизвеждамъ. Много, много работи има да ви радватъ и утѣшеватъ, но дано сждбата помогне за по скорошното ми завржцане; дано щастieto до край ме слѣдва, както е било до сега.

Приемете най-сърдечния ми поздравъ и чувство на синовна привързаностъ.

Вашъ Б.

Сп. Г. Марковъ.

Прокопаването на панамския каналъ.

Прѣзъ октомври м. г. се прокопа и послѣдната прѣграда на Панамския каналъ, съ което това грандиозно дѣло на материалната култура и техника може да се смѣта за привършено. Което природата бѣ оказала, човѣкътъ чрѣзъ своя умъ, чрѣзъ усвѣршенствуваната техника и трудъ, извоюва—издѣлба тѣсната прѣграда суша, която дѣлѣше двата най-голъми океана и ги съедини. Панамскиятъ каналъ като сребриста лента вече съединява градоветѣ Колонъ и Панама и дава възможность да се приближи Европа до западна Америка повече, отколкото отстои отъ пристанищата на югоизточна Бразилия или Аргентина, дава възможность за единъ непрекъснатъ и краткъ пътъ отъ Европа за източнитѣ води на Великия океанъ, безъ да се заобикаля Южна Америка прѣзъ Магелановия протокъ. Панамскиятъ каналъ, който наскоро ще бжде въ експлатация, не е отъ тѣзъ, що иматъ само мѣстно, локално значение; не е и отъ тѣзи, що иматъ значение за по-голъми области, дори за цѣлъ материкъ; той, подобно на Суезския, има всемирно значение и нѣколко бѣлѣжки за него биха прѣдставлявали интересъ за читателитѣ.

Двѣтѣ голѣми части на открития отъ Хр. Колумба Новъ Свѣтъ — Сѣверна и Южна Америка, смѣтани за единъ материкъ, сж много по-отдалечени една отъ друга, отколкото сж отдалечени Африка отъ Азия, дори повече отколкото първата отъ Европа. Между съсѣднитѣ части на 3-тъ материка отъ Стария Свѣтъ при това има много по-голъма геоложка, физикогеографска и биологическа общность, отколкото между двѣтѣ Америки, различието между които се дължи на обстоятелството, че до третичния периодъ тѣ сж били отдѣлени една отъ друга. Прѣзъ казанния периодъ се образува връзката между тѣхъ, която е извѣстна подъ името Централна Континентална Америка. Централна Америка започва отъ южната частъ на Мексиканската висока земя (Техуантенекийския проходъ), като все повече се стѣснява на югъ и въ съсѣдство съ Южна Америка най-стѣснената частъ, Панамскиятъ провактъ, има широчина около 70 км. Прѣзъ тази тѣснина се и прокопа каналтъ.

Идеята за прокопаване на каналъ прѣзъ Централна Америка се е родила въ Франция, когато се прокопаваше Суезкиятъ каналъ (започнатъ прѣзъ 1859 год. и свършенъ прѣзъ 1869 г.). Двѣ френски експедиции спождаатъ Ц. Америка, изучаватъ терена, обсъждатъ възможността за прокопване на каналъ и прѣдставятъ нѣколко проекта за таквъ — а) прѣзъ Никарагуа, б) между залива С. Блазъ и изворитѣ на р. Баяна, ю. и. отъ сегашния, в) между градоветѣ Колонъ и Панама и др. Честта за попу-

ляризиране на идеята, за организиране на прѣдприятието и пр. все пакъ се пада на французина Фердинандъ де Лесепсъ. Той бѣ убѣдилъ египетския хедифъ да се прокопае Суезския каналъ, той популяризира идеята, той рѣководи успѣшно завършеното прокопаване на Суезския каналъ. Насърченъ отъ постигнатия успѣхъ въ Суезъ, Лесепсъ прѣгрѣща идеята за прокопаване каналъ прѣзъ Ц. Ам., и въ 1879 год. съ бригада инженери се отправя на мѣстото. Изучванията установили, че проектътъ прѣзъ Панама е изпълнимъ, че каналъ може да се прокара и че той ще може да се изпълни съ вода на височина съ океанското равнище, т. е. безъ еклози, както е сегашниятъ. Еднажъ установенъ проектътъ оставало да се организира финансова компания, да се потърсятъ капитали за новото грандиозно прѣдприятие и то по-голъми отъ изразходванитъ при Суезъ, защото ако и двойно по-късътъ, Панамскиятъ каналъ трѣбвало да минава прѣзъ неравни мѣста, нейдѣ прѣзъ височини до 100 метра, безъ да могатъ да се използватъ сзера въ пжтя му, както при Суезския и защото трѣбвали нови снаражения прѣдъ видъ на факта, че въ единия и въ другия океани ставатъ голѣми приливи и отливи и то неедновременно и поради още други особености при новия каналъ. Така, докато за Суезския каналъ досега слѣдъ поправки толкози години сж изразходвани 800 милиона лева, за прокопаването на Панамския каналъ комисията прѣдвидѣла първоначална необходима сума отъ 843 мил. лв., а понеже при прѣсмѣтанията не били вземени прѣдъ видъ лихви за изразходваемитъ капитали, разноски по реализирането и надзора и други подобни, възлизаци на сума почти колкото горната, то за прѣдприятието били необходими около $1\frac{1}{2}$ милиарда лева. Съ спечеленото довѣрие въ французския финансовъ свѣтъ Лесепсъ успѣва да образува едно голѣмо акционерно дружество, въ което взели участие не симо едри, но и дребни френски капиталисти; дружеството сключва договоръ за концесия на канала съ правителството на Ю. Американската република Колумбия, която владѣеше провлака (отъ ноември 1893 год. провлакътъ е частъ отъ територията на република Панама, която прѣзъ нея година се отдѣли отъ Колумбия) и още прѣзъ 1881 год. се започнала работата по прокопаването на канала, който се проектирало да бжде дългъ 13 клм. Така прѣди 32 години се започна прокопаване на Панамския каналъ, който едва прѣзъ течещата година бѣше готовъ.

Както на Лесепса, така и на френскитъ акционери не се удаде да докаратъ дѣлото до желаня край. Били срѣщнати много и непрѣдвидени мъчнотии за реализирането на първоначалния проектъ. Една основна мъчнотия била невъзможността да се построи каналътъ така, че да се изпълни въ вода на еднаква височина съ морското равнище и, слѣдъ многократни измѣнения на първоначалния проектъ, ставало наложително да се построи каналъ чрѣзъ еклози, при което височината на водата въ канала да бжде по-високо отъ морското равнище, трѣбвало да се строятъ дълги под-

порни стѣни, за да прѣдпазватъ срутването на прѣстъ, която, падайки нощъ затрупвала изработването прѣзъ деня. Работата страдала и отъ голѣмата смъртностъ при тропически влажния климатъ не само между бѣлитѣ, но и между чернитѣ (негри) работници. Поради изброенитѣ и редица други мжчнотии прѣдприятието втрѣло много бавно и въ пѣодължение на седемъ години, слѣдъ като били изразходвани вече 1,400,000,000 лева, едва $\frac{1}{3}$ отъ канала била привѣршена, а за доизкарването на канала се изисквали още отъ 800 — 900 милиона лева и врѣме отъ 7—8 години.

При такова положение прѣдприятието се видѣло безъ срѣдства, апелитѣ на Лесепса за такива не намѣрили отзвукъ, акциитѣ на прѣдприятието спадали, констатирани били крупни злоупотрѣбления, прѣдприятието дошло до положение на фалитъ, разигра се прочутата на врѣмето си „Панамска афера“ въ Франция и работата по канала се прѣустанови.

Прѣзъ 1894 год. работата на канала била наново продължена отъ новообразувано пакъ въ Франция акционерно дружество, но и то не постигна цѣльта.

Честъта за доврѣшване на канала се пада на Съединенитѣ Щати. Тѣ откупиха отъ французитѣ-акционери всички права надъ канала, откупиха отъ Панамската република тѣсната ивица земя (съ просранство 1228 кв. клм. и население прѣзъ 1910 год. 144.614 души), прѣзъ която минава каналътъ и, познати по своето будно, прѣдприемчиво, съобразително и издържливо и упорито въ труда население, успѣха да докаратъ дѣлото до края му — да прокопаятъ Панамския каналъ.

Както вече се спомена, каналътъ не можеше да се прокопае така, че водата въ него да бѣде на височина съ морското равнище. А за да се издигне водата въ канала нейдѣ и на височина 20 метра надъ тѣва равнище, трѣбваше да се построятъ грамадни прѣгради — еклюзи, снабдени съ още по-грамадни врати и прѣдпазители, както и съ особни приспособления, които иматъ за цѣль да улеснятъ прѣминаването на корабитѣ отъ по-низко разположената частъ на канала въ по-високо разположената и обратно. Така вратитѣ на еклюзитѣ тежатъ отъ 320 до 730 тона; тѣ се отварятъ въ 2 минути съ помощта на едно колело, 20 стѣпки въ диаметъръ, което се движи чрѣзъ електрическа енергия. За да се избѣгнатъ нещастия съ параходитѣ, които бързо биха се устремили по образуваното течение, сж направени вериги отъ по 10 тона едната; направени сж резервни врата на еклюзитѣ и др. подобни. Еклюзи има осемъ по дължината на канала. Той е дълъгъ 80 клм., дълбокъ отъ 12 до 50 метра, широкъ отъ 91 до 300 метра—размѣри, които позволяватъ да прѣминаватъ прѣзъ него и най-голѣмитѣ океански параходи, за каквито Суезкиятъ каналъ днесъ е недостатъченъ. За прокопаването на канала сж изразходвани повече отъ два милиарда лева.

Параходитѣ ще минаватъ канала за 12 часа. Назначена е

комисия, която да изработи тарифитѣ за движението на параходитѣ прѣз канала. Вънѣ отъ всѣко съмнѣние е, че такситѣ за параходитѣ и пѣтниците ще бждатъ много голѣми.

Панамскиятъ каналъ има прѣди всичко важно значение за Съединенитѣ Щати: той имъ дава възможность бързо и по краткъ пѣтъ да прѣхвърлятъ флотата си отъ едната (източната) на другата (западната) граници и въ това отношение неговото значение е неучѣнимо. Щатитѣ вече не могатъ да изпаднатъ въ положението на Русия поѣзъ руско-японската война. Каналътъ ще способствува за оживѣни сношения лежду южнитѣ щати и източнитѣ, а прѣдимно на първитѣ съ западнитѣ тихоокеански и на сѣщитѣ съ западното южноамериканско крайбрѣжие, като по тоя начинъ ще се подбие значително трафика по трансконтиненталнитѣ жѣлѣзници, които ще обслужватъ главно на пѣтницитѣ. Щатитѣ чрѣзъ канала се надѣватъ да повдигнатъ своето политическо значение въ Великия океанъ, да увеличатъ икономическото си влияние тамъ, да заякчатъ владѣнието си надъ филипинскитѣ острови, да подтикнатъ развитието на западнитѣ щати и пр. Покрай това тѣсно локално и материково значение, каналътъ открива краткъ, удобенъ и евтинъ пѣтъ отъ Европа за западнитѣ брѣгове на Америка. Съ прокопаване на канала се добива единъ непрѣкъснатъ екваториаленъ воденъ околосвѣтски пѣтъ — Гиблартаръ — Портъ Саидъ — Суезъ — Панама—Колонъ—Гиблартаръ. Колкото и високи да сж такситѣ за право прѣминаване прѣзъ канала, тѣ не могатъ да се сравняватъ съ разходитѣ, които параходитѣ правятъ съ заобикаляне на Южна Америка, а особено въ случай, когато параходитѣ сж отправени за западнитѣ американски пристанища безъ спирка по източнитѣ. Каналътъ ще укаже влияние и върху сношенията на Източна и Южна Азия (Китай, Япония, Индия) съ източноамериканскитѣ земи и ако не добие всемирно търговско значение като Суезския и не му бжде конкурентъ, като отклони сношенията на Великобритания съ далечната ѣ колония Австралия, то поне ще стори това ири сношенията на Франция и Германия съ тѣхното тихоокеански колони, за които новиятъ пѣтъ е значително по-краткъ.

(Изъ сп. „Знание“).

Дружественъ животъ.

Горне-Орѣховски клонъ „Бабенецъ.“ За щастие, клонътъ нѣма изгубени членове въ войнитѣ. Жалното е само, че клонътъ е заспалъ непробуденъ сънь подъ развалинитѣ на лѣтошното землетръсение.

Приканваме старото настоятелно да направи всичко възможно, за да го съвземе и възтанови. Дано на пролѣтъ се стоплятъ истиналитѣ сърдца и още по енергично затуптятъ за дружествена работа.

Т.-Пазарджиски клонъ. Да нѣма разочарование и упадъкъ, драги колеги! Дерзайте и вѣрвайте въ доброто и високо национално дѣло!

Другарски поздравъ!

Дубнишки клонъ. Клонътъ е загубилъ прѣзъ войната двама свои члена — *Мих. Бадински* и *М. Симеоновъ*.

Апелираме къмъ енергичнитѣ и дѣйни членове на кристалнитѣ „Рилски езера“ да затвърдятъ добрата традиция на дѣвенъ клонъ за тѣхното дружество. Привѣтъ!

Пловдивски клонъ. Да нѣма апатия; закрѣпвайте вѣрата и напръдъка на туристичното дѣло! На пролѣтъ отъ васъ очакваме да ни увлечете къмъ прѣлеснитѣ нови български земи, къмъ сръбриститѣ води на бѣлото море.

Дружесвото въ Пловдивъ прѣзъ войнитѣ не е дало жертва.

Моля, кореспондирайте направо съ редакцията, за да може наврѣме да хроникараме събитята отъ живота на клонъ ви.
Другарски поздравъ!

Търновски клонъ „Трапевица.“ Слѣдното писмо най-добрѣ илюстрира днешното състояние на Търновския клонъ:

Драги Д.,

Здравѣй, славни туристо! Брее... живи бѣхме пакъ да си пишемъ! Стига бе джанъмъ сте ме бомбардирани съ тѣзи ваши писма. Оставете поне за сега тая туристика!...

Остава ли се тя, тая славна и ободряюща туристика, забравятъ ли се славни и скъпи спомени? Ако не бѣхте ме накастрили въ второто си писмо, не щѣхъ и да се накая да ви пиша. Да се извинявамъ, излишно е, Виноватъ и нищо повече. Като дойда въ София ще ме глобите съ нѣкоя друга халба — „ракла“, както прѣзъ войната ги думаме, и конфликтътъ ще се изравни. Колкото и занятъ да съмъ бивалъ, но азъ туристиката никога не съмъ звброявалъ и нѣма да забравя, до като съмъ живъ. Сега да ви пиша нѣщо за клоновия животъ.

Въ надвечерието на мобилизацията получихме 1000 лв. — помощ отъ общинското управление Отъ тѣхъ 800 разплатихме за старъ дружественъ дългъ по постройка на хижата, а останалитѣ двѣстѣ останаха у менъ. Съ тѣхъ още прѣзъ есенята припокрехме зданието, направихме нѣкоя поправка и пр. Понеже азъ останахъ въ Търново, като гарнизонъ, прѣзъ м. мартъ издѣйствувахъ да ме командировахъ заедно съ плѣнницитѣ да почистимъ скалистия Хисаръ. Започнахъ усиленна работа.

Имахъ на разположение около 1000 души. Разчистихме най напредъ всички камъни и ги направихме на фигури, окастрихме цѣлата гора. Направихме сжщо подпорни стѣни, алеи—6 метра широки, които обикалятъ цѣлия Хисаръ, градини, тераси и пр. Така че, цѣлия хисаръ бѣше заприличалъ на единъ чудесенъ паркъ. За жалостьъ всичко се разруши отъ това пусто и ужасно землетресение. Слава Богу! Хижата оцелѣ; има поврѣди, но слаби. Петнадесетъ минути прѣди земетръса, бѣхъ въ хижата, дѣто бѣхъ поставилъ работници да таваносатъ и измазватъ една отъ стаитѣ. Излѣзохъ отъ тамъ, минахъ покрай едни стари зидове и прѣзъ скалитѣ се спуснахъ у дома за обѣдъ.

Ако земетръса бѣ станалъ прѣзъ това врѣме, бѣхъ изгубенъ! Но слава Богу! Опазихъ се. При все туй, азъ не се отчайвамъ, както отъ хижата и хисаря, така и за туризма. Алеитѣ и хижата ще се поправятъ. Тѣзи дни за сѣдаваше окръжния свѣтъ. Заявление за помощъ ние подадохме и гласуваха ни 1000 лв. за 1914 год. За 1913 год. имаше прѣдвидени около 3000 лв., обаче, неможаха да се гласуватъ по миналата година, по причина на мобилизацията. Сега прокарахме и тѣхъ.

Така че, всичко ще разполагаме съ около 4,000 лв. Прѣзъ и слѣдъ войната, постъпиха отъ Варна за сжщата цѣль (за хижата) 200 лв. помощи. Съ лотарията сигурно прѣзъ м. февруари ще ликвидираме, като върнемъ стойността на продаденитѣ билети, защото да се тегли при днешнитѣ условия е невъзможно. Обявихме въ вѣстницитѣ, щотъ всички господа да

испратятъ кочанитѣ и стойността на продаденитѣ билети и ги повърнатъ.

Дългове по постройката има около 6—700 лв. срѣщу които въ касата има пари, но нѣмаме още рѣшение да ги изплатимъ. До сега събрание не сме имали. Тѣзи дни ще се съберемъ и ще разискваме по свикването на едно общо събрание, въ което ще се разисква въпроса за събиране на членскитѣ вноски, за хижата лотарията и пр. Съ старитѣ вноски, ние мислимъ да ликвидираме и да почнемъ наново отъ 1 Януари 1914 год. Отъ настоятелството, прѣзъ врѣме на холерата, се помина почетния благодарителенъ членъ и свѣтникъ *Досю Димитровъ*, който бѣ подарилъ 1,000 лв. за хижата.

Велѣдствие заявлението ни до Народното Събрание за помощъ още отъ по-миналата година, Министерството на Народното Прѣсвѣщение бѣ прѣдписало прѣди единъ мѣсець на Търнов. Окр. Учил. Инспекторъ да изучи какъ стои работата по тая постройка, колко е искарана, колко остава, колко е похарчено и каква сума трѣбва още за доискарването ѝ. Състави се протоколъ и се изпрати въ М-вото, обаче, какво е станало понататкъ незнаемъ. Вѣрвамъ че ще отпуснатъ поне 1,000 лева. Има още едно нѣщо. *Компанията по постройката на Борущенската линия иска да ни подари всички жилища, канцеларии, бараки, болници и пр.*, които се намиратъ на селата Бъзовецъ и Кръстецъ. Щомъ ни ги подаряватъ, ще ги вземемъ, но запазването имъ ще бжде малко мъчна работа. За това ще разискваме въ общото събрание. Да видишь на какво хубаво мѣсто сж? Съ ченни и

чудесни стаи, ще можем да ги използваме като курорти и лѣтни ученически безплатни колонии. До тѣхъ има солидно здание—секция на Държавния инженеръ. . . .
— Туристски привѣтъ! Здравѣй!

Л. Ф.

Б. Р. Ето какъ, дѣто има желание и увлечение въ извѣстна идея, може да се работи и да се постигнатъ много прѣдпочитания, които се виждатъ на пръвъ погледъ за невъзможни.

Туристическата хижа въ Търново е дѣло свършено. Тя ще краси Хисаря и ще служи за вѣченъ паметникъ на волята и упоритостта на търновския туристъ. Нека всички клонове взематъ за примѣръ своятъ търновски събратъ.

А голѣмия новогодипенъ подаръкъ отъ страна на компанията по постройката на Боруценската линия, напълно е заслуженъ. Търновци, па и всички туристи ще съумѣятъ добрѣ да използватъ даденитѣ жилища за общополезни дѣла.

Искрена благодароостъ на компанията.

Дерзайте, търновци! Привѣтъ!

Долно-Бански клонъ. Пишатъ ни отъ Долня-Баня:

Събрани снощи на весела туристическа сѣмейна сѣденка, Ибърци ме наговариха — да поднеса тѣхнитѣ съболѣзнования на всички туристически сѣмейства, които сж изгубили свои мили и наши славни туристи въ гигантската борба за свободата на роба, паметта, на които, Ибърци трогателно почетоха, а на живитѣ туристи пращатъ своето сърдечно „здравѣй“!

Сѣдѣнкитѣ ни сж наредени всѣка втора сжбота — вечерь, а прѣзъ коледната ваканция—всѣка седмица. Въ сѣдѣнкитѣ се четатъ и разказватъ описания, походи, операции, впечатления и „видѣно и чуто“ прѣзъ врѣме на войната. До сега сж се записали 7 души туристи, които искатъ редъ да говорятъ по тѣзи теми въ сѣдѣнкитѣ.

На 8-и т. м. бѣше устроенъ зименъ излѣтъ до „Сеферъ Чешма“. . .

Поздравяваме Ибърци съ полезната културна работа и пожелаваме още повече успѣхи на тѣхния клонъ!

Хроника

За напрѣдъка на Б. Т. Д. Отъ Шуменъ ни пише подпор. Янк.—дългогодишенъ дружественъ членъ, какво въ Шуменъ имало отлични условия за основаване на туристиченъ клонъ. Ние приканваме г. Янк., заедно съ нѣкои свои колеги и учители да обмислятъ за създаването на клонъ отъ Б. Т. Д., та въ най-скоро врѣме да ви поздравимъ съ едно добро и наврѣменно дѣло. Здравѣйте!

Сжщата покана за *основаване нови клонове* при Б. Т. Д. ние отправяме къмъ по-дѣйнитѣ и ентузиазирани за обществена работа граждани въ всички градове, паланки и по-голѣми села за бързо развитие на Туристичната организация и популяризиране идеитѣ на колективния, организиранъ и планомерно *националенъ туризмъ*.

Всички граждани и гражданки, които желаят да бждат членове на Б. Т. Д. могат да се запишат въ най-близкия клонъ, отъ дѣто ще получаватъ и списанието.

Извъ Пловдивското туристическо д-во „Калояновъ връхъ“. На 4 декември м. м. учителтъ-туристъ г. Ст. Шишковъ е държалъ обществена сказка на тема „Значението на желѣзнопътната линия прѣко ПЛОВДИВЪ—ПОРТОЛАГОСЪ (Бѣло море). Сказката е била добръ посѣтена и е отъ голѣмо значение за икономическото и търговско повдигане на града Пловдивъ.

Ние похваляваме инициативата на Калоянци и я прѣпоръчваме на другитѣ клонове. Извънъ чисто организационната туристична работа, добръ е дружествата чрѣзъ публични сказки да проявятъ общо културна работа.

За корицитѣ на списанието. Получихме слѣдната бѣлѣжка отъ единъ нашъ познатъ туристъ:

„Азъ съмъ възхитенъ отъ новата рисунка—Лѣтящъ орелъ. Какво физическо могъщество и здравина, какво олицетворение на самотностъ, чистота и стремежъ все по-нагорѣ и по-нагорѣ—надъ планинитѣ, надъ дѣлничната пошлость и градска мизерия! А това е и нашия туристиченъ блѣнъ“ . . .

И. Р.

Редакцията и автора-художникъ благодарятъ за тоя отзивъ.

Още една инициатива за подражание! Дружеството на учителитѣ отъ прогимназитѣ и срѣднитѣ училища въ София урежда прѣзъ този зименъ сезонъ серия отъ *обществени сказки*. Чрѣзъ тия сказки, д-вото иска да изнесе прѣдъ столичното гражданство общото национално положение и бждащъ напрѣдѣкъ на България.

Ще се развиятъ теми отъ най-жизненъ и наврѣмененъ интересъ, възникнали отъ послѣднитѣ сѣдбоносни сѣбития, като лекторитѣ се придържатъ въ възможната обективностъ и научностъ.

Какво сме като народъ, гдѣ е нашата духовна и материална мощъ и какво ни прѣдстои, за да обезпечимъ своята политическа независимостъ и свободно развитие въ пѣтя на прогреса и цивилизацията; отъ друга страна да нѣма упадѣкъ и разколъ, а пълно отрѣзвение, здравъ смисълъ и висока нравственостъ въ всички обществени и частни прояви и институти, подъемъ за вжтрѣшно прѣвъзмогане и ирѣсъздаване, съ цѣль да въскрѣсимъ свѣтлата надежда и крѣпката вѣра за обновенъ животъ и по-радостна бжднина—ето задачата на тия сказки.

Общата програма на сказкитѣ е:

Проф. А. Тодоровъ—Балансъ—Национална просвѣта 1. Езикъ, 2. Народностъ, 3. Школа, *Ст. Михайловски*—Новитѣ твърдѣния на социалнитѣ науки въ сврѣзка съ днешното положение на българщината, *проф. А. Иширковъ*—География на новитѣ български земи. *Проф. П. Нойковъ*—1. Обрзователни недѣзи на на-

шата държава, 2. Недъзи на нашето учебно дѣло, *проф. В. Ганевъ* — Външна политика на България: 1. Нашата политика до войната, 2. Дипломатическото ни положение слѣдъ войната, *Проф. Петко Стояновъ* — Нашитѣ финаисии, народното стопанство и войната. 1. Народно-стопанска България до войната, 2. Войната, влиянието ѝ и разносигѣ по нея, 3. Стопанско-политически изгледи въ бъдащето, 4. Финансовата ни политика, *Проф. Д. Мишиковъ* — Сравнителна статистика на България съ съседнитѣ ѝ държави 1. Население, 2. и 3. Народно стопанство, 4. Култура, *Н. Станевъ* — Балканската война, оцѣнена отъ историческо гледище: 1. Историческото развитие на България, прѣдставено графически, 2. Войни и съюзи между балканскитѣ държави, 3. Нашитѣ успѣхи и неуспѣхи, 4. Послѣдната еволюция на балканскитѣ държави, *Ст. Каблешковъ* — Поука отъ послѣднитѣ събития у насъ 1. България до войната, 2. Войната и послѣдствията, 3. Какво ни прѣдстои.

Т. Иончевъ — Стопанственъ подъемъ: земледѣлие, промишленостъ, професионално образование, *Б. Наслѣдниковъ* — Апология на български войникъ. Добродѣтели на българина, проявени на полето на честта и славата; примѣри на героизъмъ и достойно изпълненъ отечественъ дългъ, 2. Физическо и военно възпитание: Училището, казармата, спортнитѣ дружества. Сказкитѣ се четатъ въ салона Славянска Бесѣда. дѣлнични дни отъ 6¹/₂ — 8 ч. в. по двѣ седмично и ще траятъ отъ декември м. г. до априль 1914 година. Тѣ сж свободни и безплатни за всички граждани и граждани. За реда и датата на всѣка сказка съвоеврѣменно се обявява. Н.

Туристическа вечеринка Софискиятъ клонъ на Б. Т. Д. уреди на 18 януари г. 2. сжбота *съмейна*. туристическа срѣца при доста разнообразна програма: сказка, четиво, музика, хуморески, лотария, поща и пр.

Срѣцата се състоя въ голѣмия локаль „Батемберг“.

Вечеринката биде добрѣ посѣтена и излѣзе доста сполучлива, съ изключение на нескопосанитѣ „хуморески“ на двамата „нервозни“ *барабанисти*.

Единъ скръбенъ фактъ. Въ недѣля, 12 того (ян.) Софийскиятъ клонъ извърши едноеневенъ зименъ излетъ до Драгалевския манастиръ. Настоятелството афишира, и разгласи излета много добрѣ. Освѣнъ дѣто ежедневнитѣ вѣстници публикуваха на врѣме извѣстия за излета, но бѣха поставени за сжщата цѣль голѣми табла въ нѣколко отъ по-голѣмитѣ локали.

И какъвъ поразяющъ фактъ: отъ 130,000 столичани жители на излета участвуваха само 12 и словомъ дванадесетъ души. Инкъ казано: на повече отъ 10,000 столичани само единъ е усѣтилъ нужда да прочисти гърдитѣ си отъ заразниа градски въздухъ, да заздрави разколебаното си здравие, най-сетнѣ да разведри душата си отъ угнетяющата и грозна обществена атмосфера въ послѣдно врѣме.

Отъ 10,000 — единъ е прѣдпочелъ чистиятъ и свѣжъ Витошки въздухъ, красивитѣ зимни пейзажи и сребристиятъ слънчевъ блѣсъкъ прѣдъ многото публични събрания прѣзъ него день, дѣто политически акробати се удрятъ по гърдитѣ, за да увѣрватъ скептичния слушателъ въ своята невинность за националнитѣ нещастия и небивала народна катастрофа.

Излетгъ излѣзе разкошенъ. Врѣмето здраво, тихо, стѣгнаго. Слънцето прѣзъ цѣлия день милва излетниците съ пѣжната ситоплина. Доволни и бодри се завърнаха всички, увѣрени, че седмичния трудъ ще прѣкаратъ по-леко и по-издржливо. . . .

Изъ чужбина.

Швейцарския Алпийски Клубъ. На 13—15 IX м. г. въ Луцернъ е отпразнуватъ своята 50 год. отъ основанието си. Приблизително 7.0 делегати се явили отъ 13,495 члена, които брой Д-вото Дружествениятъ имотъ е нарастналъ отъ 65,670 лева на 78,059 лева. Числото на членоветѣ се е увеличило отъ 1910 год. съ 2389 нови членове. Въ сщия периодъ сж били освѣтени 11 нови хижи. Наскоро ще се издава новия пжтеводителъ „Der Klubführer durch Graubünden“. Въ 1911 год. сж били усигурени 797 гаватары — водачи за всичко 2,863,000 лева, отъ които дружествената каса е платила само 9,422—лева. Прѣзъ текущата година сж били устроени 756 гаватары — водачи за 2,957,000 лева, за което дружествената каса е подпомогнала съ 9,814—лева. За прѣдсѣдателъ на централата е билъ избранъ: Д-ръ Юристъ Tanggen, H. Gallen Идущия съборъ ще стане въ 1915 год. въ Женева подъ прѣдсѣдателството на Г-нъ Берну прѣдсѣдателъ на Женевската секция.

Една въздушна желѣзница до платото на в. „Ракс“ Машинния инспекторъ Д-ръ Валтеръ Конратъ въ Виена е получилъ разрѣшението да създаде прѣдварителнитѣ подготовителни работи за една второстепенна въздушна желѣзница отъ Хиршванкъ до платото на „Раксатп“. Желанието на хиляди приятели на планинитѣ сигурно е, да не се усжществи това прѣдприятие.

Недобросъвестно поведение (държание) при единъ алпински нещастенъ случай. Констатирано е било, че четирма туристи на 19/VI м. г. сж прѣдприели една екскурзия въ Доносититѣ и при възкачането имъ на бѣлѣжития връхъ „Zwölfer Kofel“ (Sextener Dolomiten) сж заминали труптъ на поручикъ И. Молингъ и чакъ вечерта при завръщането си сж съобщили за това на надлежното мѣсто. Могло е да се узнаятъ само имената на трима отъ туриститѣ и къмъ кой клонъ на Д-вото принадлежатъ. Настоятелството на надлежния клонъ е направило щателна анкета и

слѣдъ като е установило истината е изключило тримата, а имената имъ е съобщило на всичкитѣ клонове за свѣденіе.

Едно справочно бюро за планински и зименъ спортъ е било основано въ Берлинъ подъ ржководството на туристическитѣ и спортнитѣ д-ва. За тая цѣль сж се сдружили: клоноветѣ на Герм.-Австр. Алпийско д-во Берлинъ, Маркъ Бранденбургъ, Шарлотенбургъ, Хоенциернъ, Академическия клонъ Берлинъ, туристич. сдружения на секциитѣ Берлинъ и Маркъ Бранденбургъ, послѣ академ. Алпинско д-во Берлинъ, Великопланинското д-во (кл. Берлинъ) планинското д-во Глацъ (група Берлинъ) и други още спортни д-ва. Единъ спортенъ свѣтъ, състоящъ отъ вещи членове на тия д-ва, ще подкрѣпи това справочно бюро. Съ това сдружение се създава едно справочно бюро за планинския и зименъ спортъ, отъ което всѣкой безплатно ще може да се здобие съ свѣденія за планински излети, за подслони за врѣмето, снѣга и пр. Сведѣнія ще се даватъ за всичкитѣ области на источнитѣ и западнитѣ Алпи; послѣ за срѣдногерм. планини и за най-важнитѣ области вѣнъ отъ алпитѣ. Това справочно бюро, което е почнало да функционира отъ 1/X м. г. се намира въ „Allegemeinen öffentlichen Verkehrslurca Berlin W. 8. Uuters den hinden 14“. За първата година въ настоятелството сж били избрани: Д-ръ Паулъ Рихтеръ (Кл. Маркъ Бранденбургъ) Емиль Гутманъ отъ (турист. сдружение клон. Берлинъ) Осваль Шбоне (Великопланинско д-во) Д-ръ Вилхемъ Мартинъ (Академ. Алп. д-во) Прѣдседателъ на вѣщитѣ свѣтъници е Д-ръ К. Брекеманъ.

Основаването на такова справочно бюро, гаранцията на което е въ това, че е съставено все отъ вѣщи участници, е едно похвално дѣло и трѣбва да се желае, че и въ други голѣми градове тази инициатива ще бжде подета за общото благо.

Нешастие на върха „Piz Palù“. Опровергава се пораншното съобщение, че сж били намѣрени пострадалитѣ четири туристи на върха „Piz Palù“. Едвамъ на 25/IX м. год. е билъ намѣренъ само Инж. Милчевски въ подножието на тѣй наречения „Спинаградъ“. Трупътъ му е билъ намѣренъ на съвсѣмъ безопасно мѣсто, кждѣто при прѣминаването е било забѣлѣзано, да стърчатъ колената на загиналия изъ снѣга.—До пострадвлия сж били намѣрени: една гега, една шапка, едно вжже и недалече отъ тѣхъ 2 раницы. Прѣдполага се, че Милчевски на слизане къмъ Бавалъ е изостаналъ отъ умора; единъ отъ компанията навѣрно е останалъ при него да го пази и му даде помощъ, когато пѣкъ останалитѣ двама сж прѣрезали вжжето и се запѣтили надолу да търсятъ помощъ.—Милчевски сѣгне прѣзъ врѣме на почивката с умрѣлъ, а другаря му по всѣкоя вѣроятность самичкъ се е спусналъ по диритѣ на заминалитѣ вече двама туристи, съ които е загиналъ въ нѣкоя силна буря, неизвѣстно още кждѣ. Търсението продължава още, но до сега безъ резултатъ.

Кучета при спасителната служба въ Алпитъ. Между Алпийското спасително Д-во въ Виена и Австрийското Д-во за полицейски и воени кучета е постигнато споразумѣние, споредъ което послѣдното ще отпуща на първото дресирани кучета за търсене на изчезналитѣ и пострадалитѣ въ време на похода туристи.

Прѣвелъ изъ Органа на Герм.—Австр. Алпийско Д-во.

Р. Крюгеръ.

Разни вѣсти.

Дължината на желѣзницитѣ въ цѣлия свѣтъ. Споредъ систастиката дължината на желѣзнопътнитѣ прѣзъ 911 г. въ цѣлия свѣтъ се възкачва на 1, 027, 809 к.м.; близо 3% поголѣма по отношение тая прѣзъ 910 г. Отъ тая обща дължина падатъ на Америка 241, 028 к.м., на Европа 338,9880, на Азия 105.011, на Африка 40,489, на Австралия 52,041 к.м. Прѣзъ 911 год. сж отворени въ експлоатация всичко 27, 600 к.м., отъ които: въ Америка 8,680, въ Европа 4990, Аргенина 200 к.м. Канада 2000, Китай 1090, Источна Английска Индия 3860, Африка 3590 и въ Австралия 1390.

(Изъ инженерното списание.)

„Природа“

иллюстровано популярно-научно списание.

Год. XIX — 1914.

Запознава читателитѣ съ всички клонове на обширнитѣ природни науки и тѣхното приложение въ живѣта; слѣди и наша стопански жовоть.

Всичко въ „Природа“ се пише на единъ лекъ, общедостъпенъ езикъ, за да може да бѣде разбрано отъ всѣкого.

== ГОДИШЕНЪ АБОНАМЕНТЪ 5 ЛЕВА. ==

Адресъ: сп. „Природа“

„Перловецъ“ 30 — София.

Първата книжка отъ новата годишнина ще излѣзе къмъ 20 януари т. г.

Ние горѣщо прѣпоръчваме сп. „Природа“ на туриститѣ и всички любители на природата.

Наличността на броеветъ по годишнини отъ списанието „Български Туристъ“,
на 1 януарий 1914 година.

Броеве	Мѣсеци;	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X																																			
1	Януарий	10	3 3	—	} 134	} 27	118	83	243	176	222																																			
2	Февруарий	39	2	—			} 153	} 24	131	61	90	} 162	} 207																																	
3	Мартъ	25	16	—					} 45	} 201	187			164	121	} 189	} 370																													
4	Априлъ	37	2	} 16							} 53			} 181	79			79	163	} 98	} 241																									
5	Май	320	2												} 17			} 54	} 187			5	221	96	} 113	} 208																				
6	Юний	349	14																			} 144	} 109	} 163			241	64	283	} 163	} 210															
7	Септемврий	411	9																								} 201	} 109	} 163			189	148	167	} 235	} 210										
8	Октомврий	362	1																													} 134	} 109	} 163			201	189	370	} 235	} 210					
9	Ноемврий	353	5																																		} 134	} 109	} 163			98	113	208	} 235	} 210
10	Декемврий	331	—																																							144	54	187		
Всичко . .		2237	374	33	278	244	1393	716	1219	1511	1718																																			

Търсятъ се дѣятелни агенти за разпространение на списанието.

Желающитѣ да се отнесатъ пиемоно до редакцията:

София, ул. Маринъ Дриновъ, 18.